

Karibiskir grindamenn

Skutlarin er formaður. Hann stendur frammi í stavn, kagar eftir hvalum og springarum og sigur stýrimanninum, hvussu hann skal stýra

Bygdin Barrouallie, St. Vincent.

Hvønn morgun stevna menn í opnum bátum út frá lítlari bygd á karibisku oynni St. Vincent at leita eftir grind ella øðrum smáhvali. Við sær hava teir skutlar, sóknarongul, favnar av nylonlínu og sín kunnleika til havið. Endamálið er at fáa tvøst og spik til matna í heimbygdini og grannabygdum. Eins og í Føroyum fylgja hesir menn gomlum siði mitt í eini verð við skjótum broytingum.

Sum eg gangi oman móti bygdini Barrouallie á oynni St. Vincent, tykist hon mær at líkjast øllum øðrum smáum útróðrarbygdum í Karibia. Hiðani eg standi síggi eg litfagarar bátar drignar niðan á tann svarta sandin; galvaniseraðar aluminiumstekjur; trø við breyðfrukt, blommum og mango; á cricket-vøllinum ganga nakrar geitir á biti. Eg gangi oman eftir smalari gøtu millum tvey hús og hyggi út á sjógv. Eitt stereo-tól er skrúvað for frá og berjir áhaldandi metalliskan sláttur frá *soca-musikki* út í luftina.

Klokkan er ikki tólv, men hitin er nógvur, og breiðleyvað mandlutrø kasta skugga á teir uml. 12 menninar, sum sita á bonkum og leska seg við romm, ella teir lena seg upp móti bátunum, ið liggja á sandinum. Summir kryvja fisk, og ein gamal maður situr á sandinum og bötir eina nótt; hann hevur hana í fanginum og tambar hana út við tærnum. Konufólk sita á hálvdu spannum og geva bróst, og nakrar fáar standa við bambusrimar og heingja tunt skorið myrkt tvøst upp at turka í sólini.

Russell Fielding

rfield2@lsu.edu
Louisiana State University

Ofta reka fleiri bátar sama grind- ella springarabólk, men teir hvørki kappast ella veiða í felag.

Roykur av sniki og søgu

Við eitt varnist eg ein kendan lukt, ið verður borin higar við lotinum frá sjónum, ein roykur sum er sterkari enn aðrir karibiskir luktir – roykur av trækoli, av búnaðari frukt, dust frá vulkanskari jørð, dieselroykur og sjórámi. Sum eg standi her, minnir hesin nýggi luktur meg um nakað heilt annað: Føroyar, brattar og grønar, í hinum endanum av Golfstreyminum. Sama myrka tvøstið, men skorið í lykkjur, til longdar og tjúkdar sum ein armur, hongt upp at turka í saltari luft. Sami luktur verður borin við einum heilt øðrum vindi.

Tvøst luktur av sniki og søgu. Tað var tann tíð, tá hesin luktur var allastaðni fram við Atlantshavið, men sum nú bert er at finna á nøkrum fáum fjarlagdum oyggjum: í Føroyum og á St. Vincent. Vinnulig hvalaveiði helt uppatt mitt í 20. øld, tí tøknið hevði gjørt hana óburðardyggja. Fá eru

tey lond, sum umhugsa at taka hesa veiði

uppattur. Men St. Vincent-búgvar og føroyingar halda fram at veiða grind og aðrar smáhvalir við siðbundnum veiðihættum, eftir øllum at døma uttan at hótta stovnarnar. Hvussu kann tað so bera til, at hvalaveiði helt uppatt alla aðrastaðni uttan á St. Vincent og í Føroyum? Hvat kunnu vit finna í søguni, í landafrøði, búskapi og matsiðum í hesum báðum annars so ólíku mentanum, ið fær tey at halda fast við grindahvalin? Hvussu er samspælið millum hval, menniskju og umhvørvi í hesum samfeløgum, sum halda fast við siðbundna hvalaveiði? At svara hesum spurningum er endamálið við míni gransking.

Við tað at flestallir lesarar hjá Frøði vita alt um grind – nógv meira enn eg veit – so fari eg at brúka hesa blaðrúmd til at lýsa, hvussu grindahvalur og aðrir smáhvalir verða veiddir á St. Vincent. Nakrir líkleikar og munir millum veiðihættirnar í hesum báðum samfeløgum fara at vísa seg.

Øðrvísi og heimagjörd veiðiútgjerd

Mitt í bygdini, á einum opnum plássi, er ein fyrakantað presending skýlið hjá einum jarnsmiði. Har er eldur at hita stálið og amboltur, har hann smíðar við hamara. Har er eitt lítið træborð við einari skrúvustikku boltaðari í annan endan, og her liggja onnur amboð, ið honum tørvar. Á hesum eyðmjúka stað verða amboðini smíðað til ta karibisku hvalaveiðina. Samuel Hazelwood – bátasmiður, grindamaður, og jarnsmiður – er til arbeiðis.

Í dag skal hann smíða tríggar nýggjar skutlar úr gomlum stáli, sum hann hevur funnið millum annað burturkast. Karibar brúka tvey sløg av

Skutil, meðan hann verður smíðaður.

skutlum: at kasta við hond og at skjóta. Munurin er støddin og hvussu teir verða brúktir. Skutlarnir at kasta við hond eru einar tríggjar metrar til longdar. Skutlarnir at skjóta eru um ein metur til longdar og verða skotnir við 12 kalibur byrsu, sum er sett upp frammi á bógnum.

Jarnsmiðurin sker ein kíla úr stáli, sum skal vera spíssurin á skutlinum. Skutilin er gjørdur av brúktum stálstongum, og skaftið er gjørt av tungum, hørðum viði. Smiðurin setir skutilin á skaftið og bindur ein nylonenda í, so at skutilin kann hálast inn aftur, um hann ikki rakar, ella so at hvalurin kann verða bundin til bátin, um hann rakar.

Eitt skutil kostar EC\$200 (389DKK), so menn sum Samuel kunnu spara pengar við at læra at smíða sínar egnu skutlar í staðin fyri at gjalda øðrum fyri at gera tað. Fjølbroytni er hent hjá karibiskum grindamonnum.

Manning og arbeiðsbýti

Ein karibiskur hvalabátur er 21 fótur til longdar, smíðaður í bygdini við handarmegi, og manningin er tríggir menn: skutlari, stýrimaður og *centerman*. Skutlarin er formaður. Hann stendur frammi í stavni, kagar eftir hvalum og springarum og sigur stýrimanninum, hvussu hann skal stýra. Skutlarin rópar á *centerman* at rætta honum skutilin, løðir byrsuna og skjýtur, og skutlar við skutlinum. Stýrimaðurin stýrir bátinum eftir boðum frá skutlaranumm. *Centerman* hjálpir við at rætta

útgerð millum stýrimann og skutlara, rættar bognaðar skutlar, hálar hvalirnar og springarar umborð og sker skutilin úr hvalinum. Tá ið eg var við, var eg *centerman*. Allir tríggir menn kaga eftir, um hvalur ella springarar koma upp at blása, men vanligi er tað skutlarin, sum ber eyga við teir, bæði tí hann er tann kønasti, og tí hann stendur so væl fyri, har dekkið er hægst.

Karibiskir grindamenn mugu hava sólskin og klárt sýni fyri at síggja blásturin og horn stinga upp úr sjónum. Teir fara tí út millum 7 og 8 á morgni, 1-2 tímar eftir sólarris. Meðan teir sigla, gevur skutlarin stýrimanninum boð um kósina. Øll eygu umborð skimast, um hvalur ella springarar

eru í eygsjón. Ofta hyggur skutlarin eisini eftir fugli – tað kann boða frá fiski, ið so aftur

er boð um, at hvalur ella springarar kunnu vera í nánd.

Skutlarnir verða skotnir við 12 kalibur byrsu, sum er sett upp frammi á bógnum

Reka sjáldan grind í felag

Tað, sum grindamenn í St. Vincent fremst av øllum royna eftir, er tann stuttbøklaði grindahvalurin (*Globicephala macrorhynchus*), systkinnabarn hjá *G. melas*, grindahvalinum, sum livir við Føroyar. Koma teir fram á smærri springarar heilt tíðliga á degi, fara teir vanligi ikki eftir teimum, men halda seg burturfrá og jagstra teir við vón um, at teir føra til ein grindaflokk. Øðrvísi er seinni á degi, tá kunnu teir reka springara á veg innaftur. Eru bátarnir fleiri, kann tað henda, at skutlarin tosar

Maður sker springaraspik niður at smelta.

Hann siktur, skjýtur og rakar springaran.

Springarin raktur av tveimum skutlum. Gev gætur, at ein annar springari svimur tætt við.

í fartelefon við hinar bátarnar og spyr, um teir hava sæð nakað. Bátarnir siga ofta hvør øðrum frá grindaflokkum, men sjáldan reka teir í felag, hvørki hval ella springarar.

Hann ger seg kláran, bíðar til hvalurin kemur upp at blása, og stingur ella skjýtur

Tá ið teir síggja hval ella springarar, gevur skutlarin stýrimanninum boð um at stýra, so tað liggur best fyri at stinga. Alt eftir hvussu veðrið er, og hvussu hvalurin ella springararnir bera seg at, avger skutlarin um hann skal brúka skutil at kasta við hond ella skjóta. Hann ger seg kláran at stinga, bíðar til hvalurin kemur upp at blása, og stingur ella skjýtur. Rakar hann ikki, togar hann línuna inn og ger seg til reiðar til eina nýggja roynd, meðan hann heldur eyga við hvalinum. Um hann nú rakar, toga menninir hvalin inn við línuni. Er hvalurin lítill, draga teir hann inn um stokkin, ella teir binda hann upp við bátin. Menninir halda fram at leita inntil báturin er fullur, ella tí hvalirnir ella springararnir sleppa, ella tí sólin fer niður.

Avreiða og býta

Tá ið liðugt er, gevur skutlarin stýrimanninum boð um at sigla inn. Vanliga verður skutlarin verandi á sínum stað í bátinum, oftast standandi frammi í skuti, við byrsuni loddari og klárur at skjóta, inntil báturin er heilt nær við keiina. Hví hann so ger, er tí, so sum Melville hevur greitt frá í Moby Dick, hann vil vera klárur, skuldi hann sæð hval ella springarar á heimvegnum. Í bókini hjá Melville verður sagt, at skutlararnir um borð á „Pequod“ vóru klárir at stinga ein hval, um hann so varð sæddur inni á havnini í New Bedford. Tá ið báturin nærkast landi, slökkir stýrimaðurin motorin, skutlarin riggar byrsuna av, og fólk koma oman á keiina at vita, hvat teir hava fingið. Bátaeigarin hevur vanliga gjørt avtalu við ein ella fleiri seljarar í Barrouallie um at avreiða veiðina. Ofta hava seljararnir longu brýnt knívarar á betongpelum á keini, tá ið stýrimaðurin bindur bátin.

Tá ið bátaeigarin og seljarin eru komnir ásamt um prís fyri veiðina, rindar seljarin við reiðum peningi, og hvalurin ella springarin er hansara. Bátaeigarin má gjalda útreiðslur og býtir inntøkuna millum manningina. Útreiðslur til olju verða tiknar av óbýttum. Eru hesar útreiðslur meira enn virðið á veiðini, leggur bátaeigarin út. Menninir hava ongantið tap, tá ið teir hava verið úti. Er avlop, verður tað býtt í tveir partar. Helmingin er til „bátin“, t.e. fer til at halda skutlar og línur og til umvælingar av báti, motori og útgerð. Hin helmingurin verður býttur millum menninar.

Seljarin eigur nú hvalin ella springaran, sum kann geva stóra inntøku. Hon (90 % av øllum seljarunum eru konufólk) fær hjálp frá familju og vinfólki at skera upp og taka tvøstið til rættis. Nakað verður selt feskt, men tað mesta verður hongt upp at turka á bambusrimum niðri við strondina, har

90 prosent av øllum grindaseljarunum eru konufólk

tvøstið kann fáa sum mest av sól og vindi. Tvøstið er turt eftir 2-3 døgum, alt eftir hvussu veðrið er, og er nú klárt at selja. Spikið verður skorðið smátt og kókað. Krotturnar eru væl dámdur matur, fólk tyrpast saman niðri á strondini at fáa ein ókeyp

**Nakað verður
selt feskt,
men tað mesta
verður hongt
upp**

**Kona heingir tvøst upp at
turka.**

bita. Spik sum loypur av, tá ið øll sum vilja hava etið burturav, verður pakkað og selt í høvuðsstaðnum Kingstown, ella í øðrum bygðum.

Kærkomin máltíð

Ein dagur við góðum fongi gevur spenning, tvøst og spik til alla oynna. Fólki tyrpast niðri á kaiini at hyggja at, tá ið menninir leggja veiðina upp á land. Seljararnir fáa sjálvbodna hjálp til at skera upp og hagraiða tvøst og spik. Í øllum bygðum fáa fólk eina kærkomna og vældámda máltíð.

Samlaða árliga veiðan á St. Vincent er færri enn 200 grindahvalir og einir 400 springarar av ymsum slag. Fyri teir umleið 100.000 íbúgvagnar á oynni St. Vincent er hesin hvalur og springarar forkunnugur matur, ein máltíð sum tey eru fegin um, tá ið hon er at fáa, og fyri nøkur er hetta ein máti at lívbjarga sær av tí, sum havið kann geva. „Alt ið eg eigi, kemur úr sjónum,“ sigur Samuel, skutlarin.

Hugtikin av føroyskum grindamonnum

Hesar tveir mánaðirar, eg í ár var á St. Vincent, var eg úti við Samuel og teimum so ofta, sum tað bar til. Næstan hvønn dag spurdi Samuel meg um Føroyar: um fólk, málið, landið, um politikk og sjálvandi um grindadráp. Hann var hugtikin av, at handan havið var eitt land, har menn drupu grind. Eg fortaldi honum, at hann hevði riggað væl á formansbáti í grindarakstri. „Ja, men væl ílatin,“ flenti hann í tí heitu sólini í Karibia.

Kanska lukkast tað einaferð Samuel at vitja í Føroyum – tað kundi

verið sum liður í einhvørjum hvala-relateraðum mentanarsambandi við St. Vincent. Hesar báðar seinastu grindatjóðir kundu sanniliga lært nógv av sínámillum opnum orðaskifti.

Ein dagur við góðum fongi gevur spenning, tvøst og spik til alla oynna